

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРИЧНИЙ
КАФЕДРА НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан історичного факультету

Мільчев В. І.

(підпис)

(ініціали та прізвище)

«_____» _____ 2021 р.

ЗАПОРІЗЬКИЙ ВИМІР ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалавра

(назва освітнього ступеня)

очної (денної) форм здобуття освіти
спеціальності 032 «Історія та археологія»

(шифр, назва спеціальності)

освітньо-професійна програма історія

(назва)

Укладач: Щур Ю.І., к.і.н., ст. викладач кафедри новітньої історії України

(ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри новітньої історії
України

Ухвалено науково-методичною радою
історичного факультету

Протокол № _____ від “___” _____ 2021 р.
Завідувач кафедри новітньої історії
України Турченко Ф.Г.

(підпис)(ініціали, прізвище)

Протокол № _____ від “___” _____ 2021 р.
Голова науково-методичної ради
факультету Грушева Т.В.

(підпис)(ініціали, прізвище)

Погоджено
з навчально-методичним відділом

(підпис)

(ініціали, прізвище)

2021 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 03 Гуманітарні науки	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
		Цикл дисциплін Дисципліна вільного вибору студента в межах спеціальності	
Спеціальність 032 «Історія та археологія»	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		5-й	-
Освітньо-професійна програма історія	Змістових модулів –4	Лекції	
		14 год.	-
		Практичні	
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 4	14 год.	-
		Самостійна робота	
		62 год.	-
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Запорізький вимір Другої світової війни» полягає у поглибленні знань здобувачів вищої освіти про історію Другої світової війни за рахунок вивчення її регіонального аспекту. Курс позбавлений суто героїзованої версії подій, яка є характерною для значної частини публікацій місцевих дослідників історії війни. Увага студентів акцентується не лише на військових діях, а й на трагічній долі простої людини у складних обставинах воєнного лихоліття. Всебічне відтворення справжньої картини окупації, повсякденного життя в її умовах спонукає до ґрунтовного аналізу «нового порядку», ставлення до нього різних категорій населення.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Запорізький вимір Другої світової війни» є:

а) сформулювати об'єктивне уявлення про війну, яке не сконцентроване виключно навколо звитяги і жертвності, подвигів і зрад, сміливості і боягузливості;

б) визначити, що війна – це суспільство в екстремальних умовах деформованої економіки, політики, соціальних відносин, спотвореної моралі;

в) дізнатися які рамки дозволеного ставилися жителям Запорізької області і що заборонялося владою, яка саме тоді керувала регіоном; як вони працювали, добували хліб насущний і шукали дах над головою; якою була у мовах війни освіта й медицина, культура релігія;

г) проаналізувати історичні явища, розрізняючи їх причини та наслідки, узагальнити історичні факти і зробити висновки, встановити значення історичних подій для розвитку суспільства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні набути таких результатів навчання:

Результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
Здатність запам'ятовувати або відтворювати сучасні теоретичні основи історії, визначення понять методології, наукового методу, основні ознаки наукового знання, методологічне наповнення основних історіографічних напрямів: позитивізму, структуралізму, постмодернізму.	Методи: лекційний матеріал, підготовка до практичних занять; опрацювання тем для самостійного вивчення. Контрольні заходи: опитування матеріалу на семінарських заняттях, тестові завдання.
Уміння застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності, здійснювати інтерпретацію методологічних засад того чи іншого історичного твору, уміння діяти в межах етики професійних взаємин та	Методи: робота під час лекційних занять; робота у групах на семінарському занятті. Контрольні заходи: написання есе, розв'язання аналітичних завдань.

дотримуватися правил наукової дискусії, володіти культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу і синтезу в професійній діяльності.	
Здатність працювати в групі продуктивно, відіграючи провідну роль в окремих випадках, головуючи під час дебатів та дискусій у національно-патріотичній, міжнародній та мультикультурній групі.	Методи: опрацювання літератури до замовлених тем, відвідування онлайн історичних вебінарів та наукових семінарів/круглих столів. Контрольні заходи: написання есе, розв'язання аналітичних завдань.
Здатність аналізувати історичні документи та історико-географічні тексти з різних періодів, інтерпретувати та контекстуалізувати їх правильно в письмових звітах.	Методи: опрацювання тем для семінарських занять і самостійного вивчення на основі історичних джерел. Контрольні заходи: вирішення аналітичних завдань, тестові завдання
Здатність розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел та бібліографії, аналізуючи та надаючи критичну та розповідну форму отриманим даним.	Методи: робота у групах на семінарському занятті, самостійна робота. Контрольні заходи: вирішення аналітичних завдань, написання есе.
Організовувати та вести професійні дискусії у сфері історії.	Методи: робота у групах на семінарському занятті.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення навчальної дисципліни «Запорізький вимір Другої світової війни» передбачає використання досягнень дисциплін циклу загальної підготовки (філософія, основи наукових досліджень, інформаційні технології в історії), циклу професійної підготовки спеціальності (новітня історія України, джерелознавство, історіографія) та циклу професійної підготовки освітньої програми (історичне документознавство, історичне краєзнавство).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Початок Другої світової та німецько-радянської війни (1939-1941 рр.).

Тема 1. Пам'ять про війну в контексті війни пам'яті.

Український погляд на Другу світову. Пост- та неорадянські погляди на війну в Росії. «Ніколи знову» vs «Можемо повторити».

Тема 2. Друга світова та початок німецько-радянської війни.

Утворення Запорізької області. Передвоєнні настрої запоріжців. «Золотий вересень» 1939-го і Запоріжжя. Перші спроби створення націоналістичного підпілля. Запорізький напрямок наступу вермахту. Підриг Дніпрогесу. Евакуація. Оборона. Легенда про Комбата.

Змістовий модуль 2.

Запорізька область під час німецької окупації (1941-1943 рр.).

Тема 3. Окупація.

«Новий порядок». Господарське життя. Заробітна плата, харчування, житло. Соціальне забезпечення, медицина, смертність. Освіта. Культура. Релігійне життя.

Тема 4. Рух Опору.

Радянський опір. Підпільні структури комуністичної партії. Чекістсько-диверсійні групи. Підпільна група М. Гончара. Організація «Ревком». Позаполітичний спротив.

Націоналістичне підпілля. Південна похідна група ОУН. Структура підпілля. Запорізький обласний провід ОУН. В. Пастушенко. Культурницько-просвітницька діяльність. Проблема збройної боротьби.

Змістовий модуль 3.

Рерадянізація Запорізької області (1943-1945).

Тема 5. Вигнання окупантів.

Розвідка боєм. Початок звільнення від нацистів. Бої за Запоріжжя. Лінія «Вотан». Протистояння на Нікопольському плацдармі. Трагічна ціна перемоги.

Тема 6. Повернення радянської влади.

Відновлення політичного контролю. Початок відбудови господарства. Соціальне забезпечення та медицина. Освіта та культура. Релігійне життя.

Змістовий модуль 4.

Меморіалізація Другої світової війни на території Запорізької області.

Тема 7. Меморіалізація Другої світової війни на території Запорізької області.

Місця пам'яті. Братські могили та пам'ятники воїнам-землякам. Політика пам'яті за часів СРСР та в умовах незалежної України. Проблема пошукових загонів. «Больові точки» меморіалізації.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістові модулі	Усього годин	Аудиторні контактні години					Самостійна робота		Система накопичення балів		
		Усього годин	Лекційні заняття		Семінари		очна	заочна	Т.з.	П.з.	Усього балів
			очна	заочна	очна	заочна					
1	2	3	4		6		8		10	11	12
1	15		4		4		7		5	10	15
2	15		4		4		7		5	10	15
3	15		4		4		7		5	10	15
4	15		2		2		11		5	10	15
Усього за змістові модулі			14		14		32				60
Підсумковий контроль (екзамен)	30										40
Загалом					90					100	

5. Теми лекційних занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	2	3	4
1	Пам'ять про війну в контексті війни пам'яті	2	
1	Друга світова та початок німецько-радянської війни	2	
2	Окупація	2	
2	Рух Опору	2	
3	Вигнання окупантів	2	
3	Повернення радянської влади	2	
4	Меморіалізація Другої світової війни на території Запорізької області	2	
Разом		14	

6. Теми семінарських занять

№ змістового модуля	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	2	3	4
1	Запоріжжя напередодні німецько-радянської війни	2	
1	Запорізька область у перші місяці німецько-радянської війни	2	
2	Нацистський терор	2	
2	Націоналістичне підпілля на Запоріжжі	2	
3	Процеси рерадянзації у Запорізькій області	2	
3	Запоріжці на фронтах Другої світової	2	
4	Пам'ять про війну і окупацію	2	

Разом	14
--------------	-----------

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Тестування	За змістом програми, передбаченим для ЗМ1	Пропонується відповіді на 5 питань. Правильна відповідь оцінюється в 1 бал	5
	Написання есе	<ul style="list-style-type: none"> - Причини поразок військ СРСР на початковому етапі війни. - «Золотий вересень» 1939 року у оцінці сучасників. - Культурно-освітні заклади та установи передвоєнного Запоріжжя. - Націоналістичне підпілля на території Запорізької області у 1940-1941 роках. 	Об'єм есе – від 3 до 10 сторінок стандартного тексту. Головні вимоги: самостійність викладу, логічність, вичерпний виклад теми	5
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			10
2	Тестування	За змістом програми, передбаченим для ЗМ2	Пропонується відповіді на 5 питань. Правильна відповідь оцінюється в 1 бал	5
	Написання есе	<ul style="list-style-type: none"> - Історія Запорізького національного університету під час німецької окупації. - Місця пам'яті мого населеного пункту. - Культурно-освітні установи на території Запорізької області під час німецької окупації. - Окупаційні засоби масової інформації на Запоріжжі під час окупації. - Керівники українського націоналістичного руху на Запоріжжі. 	Об'єм есе – від 3 до 10 сторінок стандартного тексту. Головні вимоги: самостійність викладу, логічність, вичерпний виклад теми	5
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			10
3	Тестування	За змістом програми, передбаченим для ЗМ3	Пропонується відповіді на 5 питань. Правильна відповідь	5

			оцінюється в 1 бал	
	Написання есе	<ul style="list-style-type: none"> - Радянські репресії проти ОУН на Запоріжжі. - Демократичні та соціальні наслідки періоду окупації. - Проблема «виживання» як тактика пасивного спротиву. - Родинні історії про окупацію та після окупаційні роки. 	Об'єм есе – від 3 до 10 сторінок стандартного тексту. Головні вимоги: самостійність викладу, логічність, вичерпний виклад теми	5
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			10
4	Тестування	За змістом програми, передбаченим для ЗМ4	Пропонується відповісти на 5 питань. Правильна відповідь оцінюється в 1 бал	5
	Написання есе	Есе з роздумами на тему побутового колабораціонізму на території Запорізької області, як з німецькою, так і з радянською владою	Об'єм есе – від 3 до 10 сторінок стандартного тексту. Головні вимоги: самостійність викладу, логічність, вичерпний виклад теми	5
	2			10
Усього за змістові модулі контр. заходів	8			40

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Залік	Теоретичне завдання – виконання тесту на платформі СЕЗН ЗНУ	<p>1-й рівень – 6 тестових завдання на знання дат та подій.</p> <p>2-й рівень – 4 завдання на знання термінів і понять.</p>	<p>Оцінюються у 1 бал кожне</p> <p>Оцінюються у 2 бали кожне</p>	14
	Практичне завдання – написання есе	Завдання №1: есе, присвяченого одному з видатних діячів	Оцінюється у 13 балів кожне	26

		антинацистського спротиву на території Запорізької області. Завдання №2: есе на тему «Друга світова в долі моєї родини». Обсяг робіт – від 3 до 6 аркушів.		
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9.Рекомендована література

Основна:

1. Запорізький рахунок Великій війні. 1939-1945 : монографія / наук. ред. : Ф. Г. Турченко. Запоріжжя : Просвіта, 2013. 416 с.

2. Пастушенко Т. Війна пам'яті в часи війни : відзначення перемоги над нацизмом після Революції Гідності. *Суспільно-політична активність та історична пам'ять єврейської спільноти в контексті євроінтеграції України* : [кол. монографія]. авт. кол. : А. Ю. Подольський (керівник) [та ін.] ; НАНУ, ІП іЕНД ім. І. Ф. Кураса. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. С. 233-259.

3. Політика і пам'ять. Дніпро – Запоріжжя – Одеса – Харків. Від 1990-х до сьогодні / О. Гайдай та ін. ; наук. ред. Г. Касьянов. Львів : ФОП Шумилович, 2018. 240 с.

4. Слободянюк М.А. Антифашистський рух Опору в Україні (1939-1944 рр.) : історіографія проблеми : монографія. Дніпро : Герда, 2017. 460 с.

5. Турченко Ф.Г., Каганов Ю.О., Турченко Г.Ф. Історія України (1914–1945) : підручник для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра у галузі гуманітарних наук. Запоріжжя : Гельветика, 2020. 368 с.

Додаткова:

1. Honcharenko N. From the "Great Patriotic War" to the "Ukrainian dimension of the Second World War": a change in the narrative in school history textbooks. *Holocaust Studies : a Ukrainian focus*. 2020. Vol. 11, Special Issue. P. 28-52.

2. Shchupak I. Memory and documents on the rescue of Jews in Ukraine during the Holocaust : between myths and facts. *Holocaust Studies : a Ukrainian focus*. 2020. Vol. 11, Special Issue. P. 151-171.

3. Беркгоф К. Жнива розпачу. Життя і смерть в Україні під нацистською владою : монографія. Київ : Критика, 2011. 456 с.

4. Дедков М.В., Спудка І.М. Стан та динаміка соціальної сфери на території Запорізької області у 1943-1945 рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. Вип. 38. С. 164-168.

5. Запорізький архів. Народна війна. 1941-1944. Антифашистський рух Опору на території Запорізької області : Збірка документів і матеріалів / Авт.-упоряд. : В.О. Бондар, О.Г. Величко, І.В. Козлова. Запоріжжя : Прем'єр, 2005. 560 с.
6. Лауер В. Творення нацистської імперії та Голокост в Україні : монографія. Київ : Зовнішторгвидав України ; Український центр вивчення історії Голокосту, 2010. 368 с.
7. Мороко В.М. Запорізька область у радянсько-німецькій війні 1941-1945 рр. : навч. посіб. до спецкурсу «Запорізьке Подніпров'я у 40-і рр. ХХ - на початку ХХІ ст.». Ч.1. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – 32 с.
8. Мороко В. М. Дніпрогес : чорний серпень 1941 року. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2010. Вип. ХХІХ. С. 197-202.
9. Мороко В. М. Війна у правдивому вимірі : (до 70-річчя оборони запорізького Придніпров'я). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. Вип. ХХХ. С. 60-72.
10. Орлянський В.С. Мелітопольська міська управа в період окупації (1941-1943 рр.). *Гілея : науковий вісник*. 2014. № 84. С. 95-100.
11. Спудка І. М. Економічна політика нацистського керівництва на території Запорізької області : (за матеріалами окупаційної преси). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. Вип. ХХХІ. С. 189-194.
12. Спудка І.М., Турчина Л.В. Шкільний процес як засіб формування підлеглих Третього рейху (на прикладі м. Запоріжжя). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. Вип. 42. С. 143-147.
13. Турченко Ф.Г. Світлина «Комбат» : міф і реальність (науково-популярний нарис). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету : збірник статей*. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. Вип. 47. С. 13-27.
14. Штейнле О. Ф. Керівна верхівка Запорізької області у 1939-1941 рр. : колективний портрет. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. Вип. ХХХ. С. 73-78.
15. Штейнле О. Ф. Радянській рух Опору на Запоріжжі (1941-1944 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. Вип. ХХХІ. С. 170-178.
16. Штейнле О. Ф. Формування передвоєнних настроїв жителів Запорізької області : соціальний вимір (1920-ті – 1941 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2013. Вип. 35. С. 138-145.
17. Щур Ю. І. Молодь в українському визвольному русі на Запоріжжі (1940-1949 рр.). *Культурна спадщина Запорізького краю : збірка наук. статей та документів з охорони культурної спадщини*. Запоріжжя : Дике Поле, 2009. Вип.1. С. 40-56.

18. Щур Ю. І. Деякі аспекти військового колабораціонізму на прикладі уродженців Запорізької області. *Культурна спадщина Запорізького краю : збірка наук. статей та документів з охорони культурної спадщини*. Запоріжжя : Дике Поле, 2010. Вип. 2. С. 103-109.

19. Щур Ю. І. Діяльність ОУН-р у м. Запоріжжя у 1940-х рр. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. Вип. XXX. С. 83-90.

20. Щур Ю. І. Похідні групи ОУН на території Запорізької області. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. Вип. 33. С. 135-144.

Інформаційні джерела:

1. Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>
2. Historians. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/>
3. Історична правда. URL: <http://www.istpravda.com.ua/>
4. Читиво: електронна бібліотека. URL: <https://chtyvo.org.ua/>
5. Діаспоріана: електронна бібліотека. URL: <https://diasporiana.org.ua/>
6. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. URL: <https://ipiend.gov.ua/>
7. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>
8. Видавництво «Літопис УПА». URL: <https://litopysupa.com.ua/>
9. Архів ОУН. URL: <http://ounuis.info/>
10. Harvard Ukraininan Studies. URL: <https://www.husj.harvard.edu/>